

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
к.е.н., доцент Давиденко І.В. _____
“ ____ ” _____ 20__ р.

КАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 242 «Туризм»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка та організація туристичної діяльності»

за темою « Напрями розвитку немасових видів туризму
на туристичному підприємстві»

Виконавець
студентка 14 групи, ЦВЗФН
Гуцуляк Марія Петрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
_____
(науковий ступінь, вчене звання)
Нездоймінов Сергій Георгійович
_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Одеса 2019

АНОТАЦІЯ

Гуцуляк М.П. «Напрями розвитку немасових видів туризму на туристичному підприємстві»,

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 242 «Туризм» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка та організація туристичної діяльності»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процеси формування туристичного продукту сільського зеленого туризму на туристичних підприємствах.

У роботі розглядаються теоретичні та прикладні аспекти формування напрямів діяльності туроператорів в сфері немасових видів туризму. Розглянуто поняття та види сільського зеленого туризму, проведено дослідження потенціалу розвитку сільського зеленого туризму. Виокремлено наукові підходи щодо формування послуг підприємців сільського зеленого туризму. Надано загальну характеристику туристичного оператора ТОВ «Бессарабія-Тур». Проаналізовано фінансово-господарську діяльність «Бессарабія-Тур». Надано оцінку конкурентного середовища підприємства та проведено SWOT - аналіз умов розвитку послуг сільського зеленого туризму. Обґрунтовано доцільність розробки туристичного продукту сільського зеленого туризму на туристичному підприємстві «Бессарабія-Тур». Запропоновано методи оцінювання каналів просування туристичного продукту.

Ключові слова: немасові види туризму, туристичні послуги, туристичний оператор, підприємство, туристичний продукт сільського зеленого туризму, конкурентоспроможність, канали просування.

ANNOTATION

Gutsuliak M.P. "Areas of development of non-mass tourism in tourism enterprise"

Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 242 "Tourism" under the master's program «Economics and organization of tourism activity». – Odessa National Economics University. – Odessa, 2019.

The Master's qualification work consists of three sections. Object of study - the processes of formation of tourist product of rural green tourism in tourist enterprises.

The theoretical and applied aspects of formation of directions of activity of tour operators in the sphere of non-mass types of tourism are considered in the work. The concepts and types of rural green tourism are considered, the potential of development of rural green tourism is investigated. Scientific approaches to forming services of rural green tourism entrepreneurs are highlighted. The general description of the tourist operator of Bessarabia-Tour is given. The financial and economic activity of Bessarabia-Tour is analysed. The competitive environment of the enterprise is given and the SWOT - analysis of conditions of development of rural green tourism services is carried out. The expediency of developing a tourist product of rural green tourism at the Bessarabia-Tour tourist enterprise is substantiated. Methods for evaluating tourist product promotion channels are suggested.

Keywords: non-mass tourism, tourist services, tourist operator, enterprise, rural green tourism product, competitiveness, channels of promotion.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Науково - теоретичне підґрунтя розвитку немасових видів туризму.....	6
1.1. Теоретичні аспекти класифікації та розвитку немасових видів туризму.....	6
1.2. Дослідження потенціалу розвитку сільського зеленого туризму.....	15
1.3. Нормативно-правове забезпечення розвитку сільського зеленого туризму.....	22
Розділ 2. Аналіз господарської діяльності туристичного підприємства «Бессарабія-Тур».....	30
2.1. Загальна характеристика діяльності туристичного підприємства «Бессарабія Тур»	30
2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності туристичного підприємства.....	35
2.3. Оцінка конкурентного середовища туроператора та SWOT - аналіз умов розвитку послуг в сфері сільського зеленого туризму.....	41
Розділ 3. Розробка туристичного продукту сільського туризму в туристичному підприємстві «Бессарабія - Тур»	51
3.1. Обґрунтування розробки турпродукту туроператора «Бессарабія-Тур».....	51
3.2. Оцінка каналів просування туристичного продукту «Зеленими стежками Бессарабії» через Інтернет мережу.....	60
Висновки.....	70
Список використаних джерел.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Особливістю розвитку немасових видів туризму в Україні на сучасному етапі є набуття ним нових трендів екологічних, велосипедних, релігійних, агро - гастрономічних подорожей та форм організації рекреаційної діяльності відповідно до зростаючих потреб туристів, ефективного використання природного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу території, а також досягнення необхідного рівня економічного розвитку територіальних громад. Регіони України мають унікальну історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, мальовничі ландшафти; лікувально-рекреаційні ресурси, національні традиції, можливості отримання екологічно-чистих продуктів, відпочинок в умовах розкішної природи. Внаслідок цього серед туристів виник попит на види туризму, альтернативні масовому, так звані «зелені подорожі».

Сільський зелений туризм переконливо доводить, що він є важливим фактором вирішення соціально-економічних проблем села. Це також один з видів малого бізнесу, який піднімає роль краєзнавства, створює життєве середовище, що наближене до природи. Тому для України на сучасному етапі ринкових перетворень, необхідність формування напрямів регіонального розвитку туристичної діяльності в галузі немасових видів туризму набуває дедалі більшої актуальності. Багаторічна практика європейських країн демонструє економічні, екологічні та соціальні переваги немасових видів туризму, серед яких: сільський зелений туризм має низькі бар'єри для входу; може сприяти відродженню депресивних сільських територій, розвитку інфраструктури сільських регіонів, як загальної, так і туристичної; має стати основою формування стратегії розвитку сільських громад; сприяти більш етичній та природній поведінці туристів у екосистемі. Однак в регіонах України існують вагомні перешкоди для розвитку даного напрямку туризму, а саме: відсутність сприятливого нормативно-правового та інформаційного забезпечення, державної та фінансової підтримки, недостатня маркетингова діяльність, - що призводить до погіршення споживчих

характеристик послуг та заохочення туристів. Таким чином, виникає потреба в активізації діяльності туристичних підприємств, підприємців, місцевих територіальних громад та органів державного самоврядування щодо формування напрямів розвитку туристичного продукту в сфері немасових видів регіонального туризму.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження і обґрунтування науково-прикладних підходів до формування туристичного продукту сільського «зеленого» туризму та розвитку послуг немасових видів рекреаційної діяльності туристичних підприємств. Досягнення поставленої мети забезпечується виконанням наступних взаємопов'язаних завдань:

1. Проаналізувати науково-теоретичні аспекти класифікації та розвитку немасових видів туризму.
2. Провести дослідження потенціалу розвитку сільського зеленого туризму.
3. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення розвитку сільського зеленого туризму.
4. Надати характеристику діяльності туристичного підприємства «Бессарабія Тур».
5. Провести аналіз фінансово-господарської діяльності туристичного підприємства «Бессарабія Тур».
6. Надати оцінку конкурентного середовища підприємства та провести SWOT - аналіз умов розвитку послуг сільського зеленого туризму.
7. Обґрунтувати доцільність розробки туристичного продукту сільського зеленого туризму.
8. Провести оцінювання каналів просування туристичного продукту.

Об'єктом дослідження є процеси формування туристичного продукту сільського зеленого туризму в туристичних підприємствах.

Предмет дослідження - сукупність науково-теоретичних, методологічних і практичних аспектів розвитку немасових видів туризму.

Методи дослідження. Дослідження виконані на основі фактичних матеріалів і літературних джерел, які стосуються розвитку немасових видів туризму та послуг сільського зеленого туризму в Україні, а також власних спостережень. Основними методами дослідження є: логічні та емпіричні методи; математичного моделювання, порівняння, аналіз, синтез; регіонального аналізу; економіко-статистичний метод тощо.

Інформаційна база дослідження. Теоретичну базу досліджень становлять роботи вітчизняних і зарубіжних фахівців з проблем розвитку немасових видів туризму, теорії туризму, менеджменту, маркетингу, економічного аналізу. Найбільш повно ці проблеми розкриті в роботах: Герасименко В.Г., Кудли Н.Є., Михайлюк О. Л., Нездоймінова С. Г., Хумарової Н.І., Папп В.В., Савенко Г.Є., Тищук І.В. та ін. Інформаційною базою дослідження також були статистичні дані, монографічні дослідження, наукові статті опубліковані в періодичних виданнях та в збірниках науково-практичних конференцій, а також матеріали звітів щодо господарської діяльності туристичного підприємства «Бессарабія Тур».

Публікації та апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження були представлені у тезах доповіді на тему «Проблеми екологізації та напрями розвитку немасових видів туризму на сільських територіях України» на III Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації», яка відбулась 28–29 листопада 2019 року на базі Житомирського національного агроекологічного університету.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, в кожному з яких висвітлюється тема даної роботи з різних позицій, висновків, списку використаних джерел. Кваліфікаційна робота містить 76 сторінок, 10 таблиць, 12 рисунків, список використаних джерел з 46 найменувань.

ВИСНОВКИ

1. В роботі визначено, що сільський зелений туризм, як напрямок стратегії диверсифікації господарської діяльності суб'єктів туристичного та аграрного сектору, спроможний забезпечити вирішення проблем зайнятості сільського населення, підвищення рівня доходів аграріїв, сталого та раціонального природокористування, охорони довкілля. Розвиток сільського зеленого туризму в умовах функціонування регіонального туристично-рекреаційного комплексу з урахуванням нових євроінтеграційних процесів та інноваційних моделей розвитку зумовлюють необхідність подальшого пошуку ефективних інструментів диверсифікації виробничої діяльності туристичних операторів в Одеському регіоні.

2. За результатами дослідження наукової літератури та джерел статистики, можна зробити висновок, що подальший розвиток сільського зеленого туризму буде формуватися за напрямками диверсифікації таких видів діяльності туроператорів як формування туристичного продукту агро-гастрономічної спеціалізації та екосистемних послуг з проживання та екскурсійного обслуговування.

3. Визначено, що на туристичному підприємстві «Бессарабія Тур» склалась організаційна структура функціонального типу управління. Тип підприємства за кількістю працюючих та розміром доходів – суб'єкт мікропідприємництва. Поділ структурних підрозділів підприємства відбувається за видами туристичної діяльності.

4. Встановлено, що господарська діяльність туристичного оператора «Бессарабія Тур» за 2018 рік привела до отримання прибутку в розмірі 18,9 тис. грн., а у 2017 році підприємство було збитковим. В кінці 2017 року керівництвом туристичного оператора було прийнято рішення щодо оптимізації роботи підприємства задля отримання прибутку в 2018 році за рахунок активізації маркетингової діяльності.

5. Для виявлення нових ринкових напрямів діяльності туристичного оператора «Бессарабія Тур», проведено SWOT – аналіз щодо перспектив розвитку послуг сільського зеленого туризму. Дослідження регіонального ринку свідчить про позитивну динаміку попиту на тури вихідного дня в сільську місцевість у споживачів.

6. Проаналізувавши сегменти ринку сільського зеленого туризму, діяльність найближчих конкурентів в регіоні, сформовано новий туристичний продукт за напрямом краєзнавчої спеціалізації до зелених садіб Бессарабії. Для розвитку послуг сільського зеленого туризму пропонується до реалізації тур «Зеленими стежками Бессарабії». Обґрунтовано економічна доцільність пропонованого туру. За умови повної комплектації групи у 20 чоловік, туристичне підприємство отримує прибуток у розмірі 6094 грн.

7. Запропоновані заходи щодо розвитку SMM (Social Media Marketing, маркетинг в соціальних медіа) - комплексу дій з просування розробленого туристичного продукту. Завдяки використанню соціальних мереж Інтернету, SMM дозволяє туроператору «Бессарабія Тур» використовувати інструменти прямого і прихованого впливу на цільову аудиторію. Рекомендовано створити власну мережу у Facebook та Instagram, використовувати сучасні технології електронної комерції у мобільних додатках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кудла Н. Є. Сільський туризм. Основи підприємництва та гостинності. Навчальний посібник / Н. Є. Кудла. – К.: ЦУЛ, 2015. – 152 с.
2. Михайлюк О. Л. Перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1082>
3. Методологія та практика сталого розвитку туризму монографія / Черниш І.В., Сущенко О. А., Бакало Н. В., Білоусова А. Ю. [та ін.]; за заг. ред. І. В. Черниш. — Полтава : ПП «Астрая», 2018
4. Савенко Г.Є. Інноваційний розвиток агротуризму в Україні. Причорноморські економічні студії. 2017. №2. С. 109-112.
5. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2009. – 304с.
6. Герасименко В. Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: монографія / В. Г. Герасименко, С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Пальміра, 2011. – 178с.
7. Нездоймінов С. Г. Організація підприємницької діяльності в агротуризмі: навч. посібник / С. Г. Нездоймінов, В. Г. Герасименко. – Одеса: Пальміра, 2011. – 176 с.
8. Рутинський М. Й. Сільський туризм: Навч. посібник / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
9. Кудла Н. Основи сільського туризму: Науково-теоретичний аспект / Н. Кудла. – Дрогобич, 2006. – 62 с.
10. Шимечко Г. Ї. Агротуризм як напрям підприємництва: теорія і практика: монографія / Г. Ї. Шимечко, Г. В. Черевко. – Львів: Ліга-Прес, 2009. – 206с.
11. Липчук В. В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку: монографія / В. В. Липчук, Н. В. Липчук. – Львів: СПОЛОМ, 2008. – 160с
12. Нездоймінов С. Г. Кластерні об'єднання підприємців як територіально-виробнича форма оптимізації туристично-рекреаційного господарства

- Одеського регіону// Науковий вісник: зб. наук. праць / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – №19(97). – С.53-65.
13. Кравцов С. С. Система державних гарантій розвитку сільського зеленого туризму в Україні // Вісник ДІБТ. – 2008.- №13. – С.41-47.
  14. Інформаційні матеріали з питань розвитку сільського зеленого туризму (поради сільському населенню). Упорядники: В. Васильєв, М. Осипова. – ООСДС «Центр розвитку та правової підтримки села». – 2008. – 52с.
  15. Нездоймінов С. Г. Соціально – економічні передумови формування територіальної мережі агротуризму / С. Г. Нездоймінов, Н. М. Андрєєва // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – № 3(33). – С.110 -114.
  16. Постанова КМУ від 19 вересня 2007 р. N 1158. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року N1390. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk>
  17. Наявність фермерських господарств в Україні станом на 01. 07. 2014 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express.htm>
  18. Про проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про особисте селянське господарство" щодо розвитку сільського зеленого туризму". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030742.html
  19. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ – К.: НІСД, 2015. – 92 с.
  20. Нездоймінов С. Г. Державне – приватне партнерство у сфері рекреації та туризму в контексті соціальної відповідальності / С. Г. Нездоймінов, Н. М. Андрєєва // Соціальна відповідальність влади, бізнесу, громадян: монографія: у 2-х т. / за заг. ред. Г. Г. Півняка; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – Т. 2. – С. 231–237.

21. Інвестиційна стратегія Одеської області на 2011 – 2015 роки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ved.odessa.gov.ua/clov-programi/>
22. Нездоймінов С. Г. Підприємницький вектор розвитку регіонального туризму: монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Пальміра, 2011. – 344 с.
23. Нездоймінов С.Г. Концептуальні засади формування стратегії диверсифікації на підприємствах туристичного бізнесу / С. Г. Нездоймінов, Н. Н. Андрєєва // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 2. – С. 108-112.
24. Шикіна О. В. Моніторинг туристичного потоку в контексті стратегії регіонального розвитку / О. В. Шикіна, С. Г. Нездоймінов // «Dezvoltarea sistemelor sociale și economice într-un mediu competitiv la nivel global», conferinta internationala știintifico-practica, 29 februar, 2016. – Chisinau, 2016. – p. 167 – 171.
25. Туристична діяльність в Україні у 2016 році: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2017. – 272 с.
26. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення: ДСТУ 4527:2006. – [Чинний від 2006-10-01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 28 с.
27. Cherchyk, L., Shershun, M., Khumarova, N., Mykutyk, T., & Cherchyk, A. (2019). Assessment of forest enterprises' performance: integrating economic security and ecological impact. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(4), 1784-1797.
28. Союз содействия развитию сельского зеленого туризма в Украине <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/>
29. Центр развития сельского зеленого туризма в Одесской области <http://www.tourcenter.odessa.ua/>
30. Герасименко В. Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / В. Г. Герасименко, Г. К. Бедрадіна, С. С. Галасюк та інші / за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – 262 с.

31. Семенов В. Ф. Територіальні умови і стратегії розвитку туризму в регіонах / В. Ф. Семенов, О. В. Басюк // Вісник Одеського національного університету. – 2014. – Т. 19. – Вип. 2. – С. 78-81.
32. Давиденко І. В. Сучасні напрями стратегічного управління туристичним підприємством / І. В. Давиденко // Економічні студії. – Львів: ГО «Львівська економічна фундація», 2017.- №2 (15) – С. 23-27.
33. Давиденко І. В. Основні компоненти туристично-рекреаційного потенціалу / І. В. Давиденко // Соціально-економічні проблеми сучасності та концепція сталого розвитку в Україні та світі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2014. – Ч. 2. - С. 49-52.
34. Герасименко В. Г. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездойминов [та інші]. – Одеса: Астропринт, 2013. – 304 с.
35. Михайлюк О. Л. Механізми і перспективи функціонування туристичних кластерів в Одеській області / О. Л. Михайлюк, І. В. Давиденко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць; Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018. – Вип. 67 (3). – С. 44–52. – ISSN 2313-4569.
36. Грошова О. Шляхи просування туристичного продукту на ринку / О. Грошова, Д. Атаманюк // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. - Л., 2014. - С. 291 - 295.
37. Глушко В. Просування туристичних послуг. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 1. С. 86-96.
38. Андреева Н. Сучасна організація аграрного туризму в Україні як перспективний напрямок розвитку сільських територій / Н. Андреева, С. Нездойминов, І. Дишловий // Економіст. – 2011. – 7.– С. – 2011. – С. 25-28.
39. Проценко Н. М., Бутенко Т. А. Сільській туризм: проблеми, досвід, перспективи // Методологія та практика сталого розвитку туризму:

монографія / Черниш І.В., Сущенко О. А., Бакало Н. В., Білоусова А. Ю. [та ін.]; за заг. ред. І. В. Черниш. — Полтава : ПП «Астрая», 2018. — С. 209-219.

40. Бондар В.В. Агротуризм як вид диверсифікаційного розвитку сільськогосподарського підприємництва / В. В. Бондар, Я. Л. Ганжа // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 56. – С. 89-95.
41. Мармуль Л.О. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: [монографія] / Л.О. Мармуль, Т.А. Пінчук. – Херсон: Айлант, 2009. – 168 с.
42. Матвійчук Л. Ю. Формування інвестиційних ресурсів для розвитку агротуризму в Україні / Л. Ю. Матвійчук // Агросвіт. – 2012. – № 5. – С. 35-40.
43. Матвійчук Л. Ю. Регіональні особливості поширення зеленого туризму в Україні. Економічні науки. – Серія «Регіональна економіка». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 11 (43). – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014.
44. Цюпак М.А. Організація послуг сільського зеленого туризму в аграрних підприємствах. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка, Харків, 2017.
45. Чорний Б. С. Формування та розвиток малих підприємств у сільському зеленому туризмі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 - Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) ; наук. кер. В. І. Бойко; Харків, 2017. 22 с.
46. Burkinsky, V.V., Martyenko, A. I., & Khumarova, N. I. (2016). Institutional aspects of administration of the sphere of natural resources use in Ukraine. *Economy of Ukraine*, 1, 72–83